Слободан Мандић, историчар
Историјски архив Београда
slobodan.mandic@gmail.com

Прикази сајтова (Web адресар) XXXI

Archives Portal Europe

<http://www.archivesportaleurope.net> (27. XI 2019).

У извештају Међународног архивског савета из 2002. године указано је на то да ће архиви у дигиталном добу за примарни циљ своје делатности имати потпуну дигитализацију и онлајн доступност архивског материјала. Ипак, улагање у дигитализацију за архиве је веома скуп и сложен подухват који захтева доста времена. Чак и ако би архиви имали неограничен буџет и ресурсе, ово би био веома дуготрајан и амбициозан

процес. Стога би лакши пут водио коришћењу других могућности које дигиталне технологије стављају архивима на располагање.

Паралелно са изградњом сопствених националних и локалних истраживачких портала, земље широм Европе започеле су 2009. године с креирањем заједничког система у сврху повезивања виртуелних простора различитих институција у јединствени каталог. То је резултирало лансирањем Архивског портала Европе 2012. године у виду онлајн репозиторијума за европске архивске каталоге. Иако примењује међународне архивске стандарде за опис архивске грађе, овај портал заправо само складишти метаподатке и везе ка дигиталним објектима (скеновима докумената) у постојећим базама. Као резултат, корисници на једном месту имају могућност претраге огромне количине информација о архивској грађи – преко 275 милиона јединица описа докумената који потичу из око 7000 институција.

Претрагу велике количине података у хијерархијској структури корисници могу вршити путем кључних речи (укључујући вишејезичну претрагу и булове операторе), али и комбинованом методом, селектујући и укрштајући податке о архивским институцијама, врстама документа, времену настанка, личним именима и сл. Регистрованим корисницима додатно је омогућено да сниме резултате својих претрага, означе одређене описе докумената, али и да формирају сопствене колекције. Посебан одељак сајта је посвећен истраживању садржаја кроз тематске целине. Поред претраге архивске грађе, у одељку *Директоријум* садржане су информације о архивским институцијама излистаним према европским државама абецедним редом. Појединим посетиоцима ће бити привлачан и одељак са интересантним документима, изабраним од стране институција у којима су похрањени.

Архивски портал Европе представља оптималан оквир у којем архивске институције имају прилику да наступају заједно и удруженим снагама корисницима омогућавају далеко бољи увид у богатства европских архивских фондова. Одлика овог портала је континуирани рад на ажурирању и освежавању техничких решења, као и стална допуна информација о архивској грађи и архивима. Тренутно се ради на редизајнирању портала у две одвојене верзије: за кориснике који приступају преко десктоп рачунара и и за оне који то врше путем мобилних телефона. Такође, одлучено је да се изврши садржајно обогаћивање базе и подацима из ваневропских архивских институција, које чувају материјале који се односе на Европу.

Дигитални репозиторијум Историјског архива Београда

<https://www.digitalni.arhiv-beograda.org> (3. XII 2019).

Регистрационом пријавом на Дигитални репозиторијум Историјског архива Београда корисници стичу могућност онлајн коришћења докумената из две обимне архивске целине: Картотеке житеља града Београда и Збирке црквених матичних књига.

Картотека житеља Београда (и Земуна) представља у целини дигитализован део фонда Управа града Београда (УГБ). Обухвата временски период од 1924. до 1944. године (делом до 1950 године), а укупан број картона износи нешто преко једног милиона. Структуром података картони представљају непресушан извор за проучавање демографских карактеристика главног града Краљевине СХС/Југославије/ФНРЈ у наведеном периоду. Картони су претраживи на основу основних података о личностима којих се тичу, и то, према имену, презимену и имену родитеља. Други подаци, нажалост, још увек нису унети у базу као критеријуми за претраживање.

И Збирка црквених матичних књига спада у веома тражену архивску грађу па ће корисницима значити могућност њене онлајн доступности и претраге. Ова целина је формирана од матичних књига и пратећих ре-

гистара из 43 верска објекта са територије Београда. Већина је настала радом православних цркава, а најстарија потиче из земунске Цркве св. Николаја и из 18. века. Иначе, најстарија књига у збирци потиче из римокатоличке цркве у Земуну из 1721. године. Од књига насталих деловањем других вероисповести/верских општина доступне су две матичне књиге из јеврејске општине за период од 1865. до 1909. године.

У бази је тренутно претраживо близу пет стотина дигитализованих књига. Треба напоменути и да доступне дигиталне копије обе целине одликује високо квалитетна резолуција и читљивост, која је додатно подржана опцијом приказа документа преко целог екрана и коришћењем дигиталне лупе.

Електронски каталог рукописа и архивалија AtoM НБС <http://arhivalije.nb.rs> (18. XI 2019).

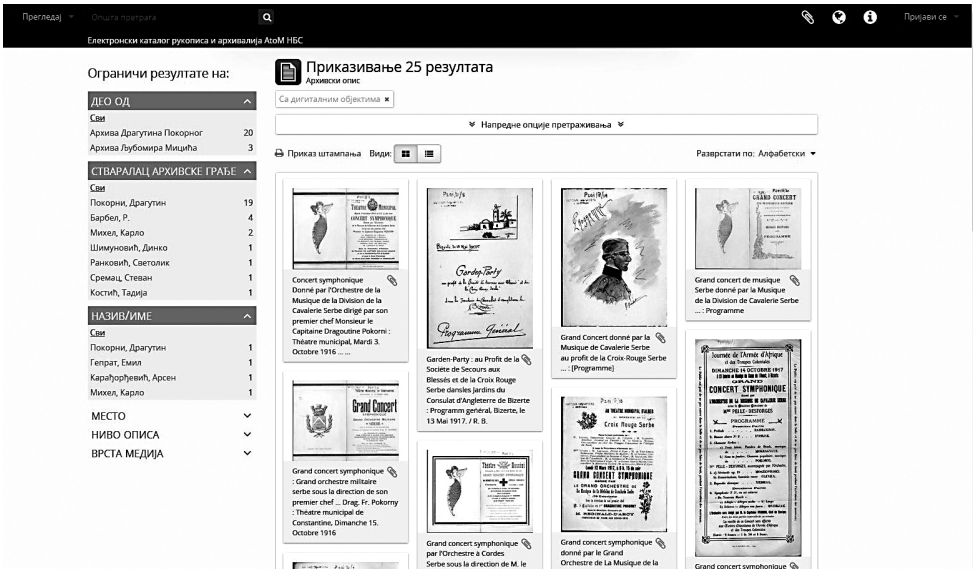

Електронски каталог рукописа и архивалија Народне библиотеке Србије један је од ретких успешних примера дигиталног онлајн каталога међу баштинским установама културе у Србији, које су самостално и у складу с општеприхваћеним међународним стандардима поставиле темељ за могућност приступа информацијама о сопственој архивској грађи. За ту сврху је искоришћена прилагођена апликација отвореног приступа AtoM (скраћеница од „Access to Memory“), која представља web засновано софтверско решење за опис архивске

грађе, развијено од стране канадске компаније Artefactual Systems, у сарадњи са Програмском комисијом Међународног архивског савета.

Да би овај каталог заживео на прихватљив начин, осим превода стручне терминологије на српски језик, било је потребно савладати озбиљан изазов који се понајвише састојао у прилагођавању постојеће апликације и осмишљавању компликованог система са свим подручјима описа архивске грађе. Можда би просечном кориснику више значио прихватљивији интерфејс и оптималније осмишљен дизајн, али ипак као важнију димензију треба истаћи компатибилност података који су унети и рад на основу међународно прихваћених стандарда, који омогућавају увоз и изоз података (Dublin Core XML, EAD XML).

Заступљене колекције на порталу могуће је претраживати уз помоћ неколико филтера, и то: архивски описи, нормативни записи, институције, функције, предмет, места и дигитални објекти. Иако још у развојној фази, овај електронски каталог представља значајан искорак и добро полазиште за изналажење решења за брз и ефикасан приступ информацијама о вредној грађи. Најављено је да ће каталог наставити да се развија и допуњује како новим подацима тако и дигитализованим предметима у скорој будућности.

UNESCO Archives AtoM catalogue
<https://atom.archives.unesco.org> (12. XII 2019).

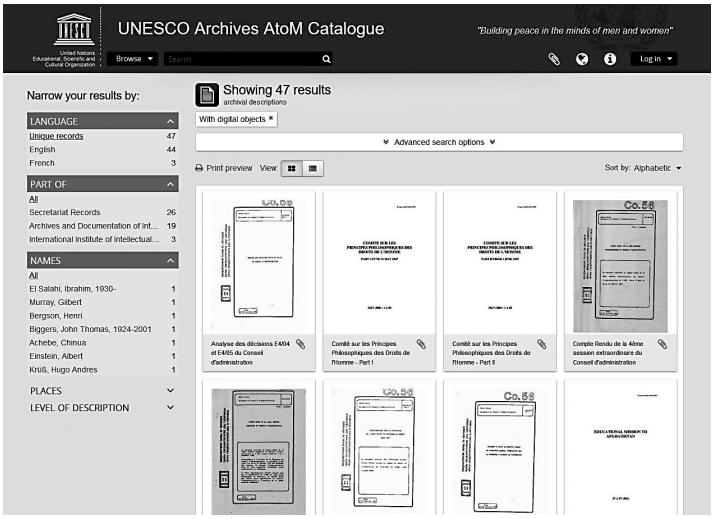

Међу око две стотине институција широм света које су као платформу за приказ својих архивских колекције изабрале софтвер AtoM / ICA- AtoM налази се и Архив Организације Уједињених нација за обра-

зовање, науку и културу. Онлајн електронски каталог одражава архивску структуру Архива Унеска, која је подељена у 16 група (аудиовизуелни архив, документа секретаријата, генерална конференција, документа међунарадоних организација, електронски записи, итд). Захваљујући међународним стандардима за опис архивске грађе, инкорпорираним у прилагођену апликацију, каталог је могуће прегледати и према другим елементима: језику (енглески, француски), ствараоцу, именским и географским одредницама, тематским целинама, новоу описа.

Чињеницу да у каталог још није уврштена већа количина детаљних описа докумената и дигиталних копија објашњена је тиме да су за почетак дати описи на општем нивоу, а детљаније информације ће бити додаване у континуитету. Постојећи описи омогућавају увид у општи преглед архивске грађе из Архива Унеска и начин на који је она организована.